

Aan:
de leden van de Statencommissies
Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit
en Milieu, Water en Groen

Assen, 28 november 2002
Ons kenmerk 46/6.8/2002010518
Behandeld door de heer L.G. de Vree (0592) 365917
Onderwerp: Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water

Geachte commissieleden,

Hierbij bieden wij u ter kennisneming de Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water aan. Dit is de tweede stroomgebiedsvisie waaraan gewerkt wordt. Van de Stroomgebiedsvisie Groningen-Noord- en Oost-Drenthe hebt u onlangs kennisgenomen.

In de visie is verwoord hoe de vraagstukken van de klimaatsveranderingen en zeespiegelstijging met betrekking tot de huidige waterhuishouding in deze regio kunnen worden aangepakt. De visie is een probleemanalyse op hoofdlijnen en resulteert in oplossingsrichtingen voor maatregelen voor de middellange termijn tot 2015 en de lange termijn tot 2050. Voor de middellange termijn worden concrete maatregelenpakketten voorgesteld, waarvoor ook schattingen van de kosten worden gemaakt.

De stroomgebiedvisie is een van de actiepunten die is voortgekomen uit de regeringsbeslissing WB21 en de startovereenkomst WB21, waaraan het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Rijk zich hebben gecommitteerd.

In de startovereenkomst is mede vastgelegd dat de stroomgebiedsvisies de basis zullen vormen voor taakstellende afspraken op landelijke niveau, welke zullen worden vastgelegd in een Nationaal Bestuursakkoord Water. Naar verwachting zullen hierin ook afspraken worden gemaakt over de verdeling van de kosten. Dit bestuursakkoord zal in februari 2003 worden afgesloten tussen het Rijk, het IPO, de Unie van Waterschappen en de VNG. De voorliggende rapportage is de inbreng vanuit de provincies Overijssel en Drenthe voor het stroomgebied Vecht-Zwarte Water (Zuid-Drenthe en Overijssel).

In de startovereenkomst WB21 is eveneens vastgelegd dat het gedachtegoed van WB21 in het algemeen en van de stroomgebiedsvisionen in het bijzonder worden overgenomen in de nieuwe provinciale en gemeentelijke planologie. Daar de provincie Drenthe thans werkt aan een herziening van het Provinciaal omgevingsplan (POP), worden de beide stroomgebiedsvisionen in Drenthe tegelijkertijd met het voorontwerp van het POP ter inzage gelegd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, griffier

, voorzitter

Bijlage(n):
wa/coll.

**Concept-Maatregelenprogramma
behorend bij de
stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water**

12 november 2002

Inleiding

In de Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water wordt aangegeven welke plaats water krijgt in het ruimtelijk beleid. In dit maatregelenprogramma wordt de stroomgebiedsvisie uitgewerkt in een zes-tal maatregelen. Het doel van de maatregelen is uiteindelijk te komen tot een betere opzet van het watersysteem, waarbij rekening gehouden wordt met klimaatveranderingen, bodemdaling en zeespiegelrijzing. De zes maatregelen uit dit programma geven zo goed mogelijk aan wat er moet gebeuren, waarom, wanneer, waar, met welke middelen en door wie.

Meer informatie vindt u in de Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water.

Overzicht van de maatregelen

Maatregel	Kosten x miljoen	Periode
1. Vasthouden/bergen	432,00	2003 - 2050
2. Bergen in extreme situaties	120,00	2003 - 2015
3. Verwerking in ruimtelijk beleid	(pm)	2003 - 2004
4. Aanpassing bestaand stedelijk gebied	1350,00	2003 - 2050
5. Onderzoek (kwantiteit/kwaliteit)	2,00	2003 - 2006
6. Communicatie	(pm)	2003 -

Totale kosten 2 miljard

Maatregel 1: vasthouden / bergen

Wat

De waterschappen krijgen het beheer over circa 2% van de oppervlakte van het Nederlandse deel van het stroomgebied Vecht-Zwarte Water. In de normale beheersituatie kunnen deze gronden gebruikt worden voor het vasthouden, bergen of afvoeren van water. Het gaat voornamelijk om waterlopen, maar stedelijke retentievijvers kunnen hier ook onder vallen. Voorwaarde is in ieder geval dat de gronden deel uitmaken van het (oppervlakte)watersysteem in de beheersituatie en toegevoegd worden aan de legger van het waterschap. In de normale beheersituatie komen extreem natte of droge periodes minder dan 1x per 10 jaar voor.

Waarom

Het gebied waarover het waterschap nu het beheer heeft, is niet groot genoeg om op een goede wijze invulling te geven aan de onderdelen 'vasthouden' en 'bergen' uit de trits 'vasthouden-bergen-afvoeren'. Uitbreiding van de hoeveelheid grond waarover de waterbeheerder zeggenschap heeft, wordt daarom noodzakelijk geacht.

Welke wijze

In de komende twee jaar onderzoeken de waterschappen welke gronden aan het beheersgebied mochten worden toegevoegd om goede invulling te kunnen geven aan 'vasthouden en bergen'. Dit gebeurt onder andere op basis van neerslagafvoermodellen. Zodra bestuurlijk is vastgelegd om welke gronden het gaat, moeten administratief-juridische maatregelen en fysieke maatregelen getroffen worden. Voorbeelden hiervan zijn: aanpassen van de legger, afkoop van gebruiksrechten, verwerven van eigendom, wijzigen van profielen en aanpassen van inlaatvoorzieningen (zie ook maatregel 3).

Waarmee

Allereerst zijn financiële middelen vereist voor aankoop van gronden of afkoop van huidige gebruiksrechten. Ook zal bij het merendeel van de gronden sprake zijn van inrichtingskosten. Om deze gronden te kunnen integreren in het watersysteem, zullen vaak aanpassingen noodzakelijk zijn als het vergraven van het huidige profiel of de aanleg van duikers, stuwen en kades. Geschat wordt dat aanpassingen noodzakelijk zijn voor ongeveer 4800 hectare of 1% van het stroomgebied. Per hectare wordt gerekend op een bedrag van 90.000 euro voor verwerving, afkoop van gebruiksrechten en herinrichting. Ook de kosten van onderhandelingen met grondeigenaren en gebruikers, projectvoorbereiding en -begeleiding en de te voeren procedures voor aanpassing van de legger zijn in dit bedrag inbegrepen. Met de hele operatie is circa 430 miljoen euro gemoeid. Het betreft een globale raming. Per waterschapsgebied kunnen verschillen optreden in de hoeveelheid grond die (nog) benodigd is en in de grondprijs of de kosten per hectare.

Wie

Waterschap (trekker), provincie, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), gemeenten, landbouworganisaties en terreinbeherende organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de provinciale landschappen.

Waar

De uitbreiding van het areaal dat bij het waterschap in beheer is, zal vooral plaatsvinden door verbreding van bestaande waterlopen. Incidenteel zal er ook sprake zijn van uitbreiding en aanleg van grotere overstromingsgebieden en waterplassen. Onder andere op basis van neerslagafvoermodellen wordt binnen twee jaar uitgezocht op welke plaatsen ruimte voor vasthouden en bergen aan de legger moet worden toegevoegd.

Wanneer

Bij een 'normale' ontwikkeling van de waterschapslasten, zal circa vijftig jaar nodig zijn om de geplande uitbreiding te realiseren. Versnelling en vertraging zijn beide mogelijk. Of dit gebeurt en in welke mate, zal met name afhangen van de vraag in hoeverre medefinanciering van derden -zoals het Rijk- aan de orde is.

Maatregel 2: bergen in extreme situaties

Wat

Fysieke maatregelen treffen voor het bergen van water in extreme neerslagsituaties. Voorbeelden hiervan zijn de retentiegebieden Noord- en Zuid-Meene.

Waarom

In situaties van extreme neerslag mag geen ongecontroleerde overlast ontstaan, daarom moet extra water geborgen kunnen worden. Dit soort situaties komt minder dan 1x per 10 jaar voor.

Welke wijze

Er zal door de waterschappen onderzocht worden welke gebieden geschikt zijn voor het bergen van water in extreme situaties. In overleg met betreffende grondeigenaren, gemeenten, landbouworganisaties en natuurbeschermingsorganisaties zullen de waterschappen deze gebieden zo inrichten dat ze geschikt zijn voor noodberging. Uit het overleg zal voor ieder gebied moeten blijken of de huidige functie behouden kan worden of dat combinaties met andere doelen zoals recreatie of natuur meer voor de hand liggen.

Waarmee

Verwacht wordt dat een bedrag van 120 miljoen euro noodzakelijk is. Het gaat hierbij om een ruwe schatting. Het is nog niet bekend hoeveel ruimte gereserveerd moet worden voor waterberging in extreme situaties. Ook is nog onduidelijk welke functiecombinaties gemaakt kunnen worden. Aangenomen is dat circa 2% van het stroomgebied 'geprepareerd' zou moeten worden voor waterberging in extreme situaties. De kosten van het project Noord- en Zuid-Meene zijn als indicatie gebruikt. De kosten van dit project bedragen 5 miljoen euro; de gerealiseerde oppervlakte gestuurde berging is 400 hectare.

Wie

De waterschappen trekken dit project. Andere organisaties die een rol spelen zijn provincie, gemeenten, landbouworganisaties en terreinbeherende organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de provinciale landschappen.

Waar

Uit hydrologisch onderzoek dient binnen twee jaar duidelijk te worden welke gebieden in aanmerking komen voor inzet bij extreme neerslag. De uitkomst van het onderzoek zal leiden tot een definitieve bepaling van de locaties. Ook aspecten als de aanwezigheid van bebouwing en het ter plaatse geldende planologische regiem worden bij de afweging betrokken.

Wanneer

PM

Maatregel 3: verwerking beleidslijnen t.a.v. wateroverlast door provincie, gemeenten en waterschap

Wat

In de stroomgebiedsvisie zijn beleidslijnen opgenomen over de ontwikkeling van functies in gebieden met risico van wateroverlast. Dit beleid moet doorwerken in provinciaal en gemeentelijk ruimtelijk beleid en in de legger van het waterschap.

Waarom

Het beleid dat in de stroomgebiedsvisie is verwoord, krijgt pas inhoud als het vertaald is naar de legger van het waterschap en verankerd is in provinciaal en gemeentelijk ruimtelijk beleid.

Welke wijze

Zodra bestuurlijk is vastgelegd welke gronden gereserveerd moeten worden (hoofdstuk 3 stroomgebiedsvisie), wordt een streekplanherziening doorgevoerd en wordt de legger van het waterschap aangepast. Op basis hiervan worden ook de bestemmingsplannen aangepast.

Waarmee

Er zijn er kosten gemoeid met de aanpassing van streekplan, legger en bestemmingsplannen. Deze aanpassingen kunnen worden uitgevoerd als onderdeel van reguliere aanpassingen, in dat geval zijn het geen 'out of pocket-kosten' en worden ze niet expliciet vermeld. Ook kunnen er kosten zijn omdat ontwikkelingsmogelijkheden van een gebied worden gereduceerd en hiervoor financiële compensatie moet worden geboden. Het is nog niet aan te geven om welke bedragen het gaat (PM).

Wie

De provincie en het waterschap trekken deze maatregel. Andere organisaties die een rol spelen zijn gemeenten, landbouworganisaties en terreinbeherende organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de provinciale landschappen.

Waar

Zie maatregel 1 en 2.

Wanneer

Waterschappen passen uiterlijk in 2005 hun Legger en Keur aan. Gemeenten brengen de benodigde aanpassingen in de bestemmingsplannen aan bij de (reguliere) herzieningen. Dit betekent dat de doorvertaling uiterlijk in 2013 een feit is.

Maatregel 4: aanpassing bestaand stedelijk watersysteem

Wat

Het stedelijk watersysteem is bedoeld om de interne waterhuishouding van een bebouwd gebied te regelen. Door veranderingen in het klimaat wordt dit systeem extra belast. Hierdoor ontstaan wateroverlast en waterkwaliteitsproblemen, zowel in de stad als in het landelijk gebied. In bestaand stedelijk gebied moeten daarom rioleringen, RWZI's, bergingsvijvers, singels en dergelijke worden aangepast voor een betere ontwatering.

Waarom

De (grond-)wateroverlast terugdringen is belangrijk voor het welzijn van de burger. Het verminderen van de belasting van het oppervlaktewater met verontreinigingen is bedoeld om risico's voor de volksgezondheid en de landbouwproductie te voorkomen. Daarnaast zijn er ook in de huidige situatie knelpunten die om een oplossing vragen. Voorbeelden zijn grondwateroverlast en het afvoeren van schoon regenwater via het riool.

Welke wijze

Het verhard oppervlak afkoppelen van de riolering. In combinatie hiermee zijn maatregelen noodzakelijk om het regenwater in de bodem te infiltreren of af te laten stromen naar extra berging in open water. Waar afkoppelen niet kan, is uitbreiding van de bergingscapaciteit van het rioolstelsel en de opvangvoorzieningen voor overslagwater noodzakelijk. Op plaatsen met grondwateroverlast is het nodig de ontwatering te verbeteren en/of bouwtechnische voorzieningen te realiseren.

Waarmee

Aanpassing van het bestaand stedelijk watersysteem kan gecombineerd worden met renovatie van het stedelijk gebied en/of groot onderhoud aan het riool. Daarnaast kunnen specifieke projecten uitgevoerd worden.

Er is nog geen norm voor aanvaardbare wateroverlast vanuit de riolering. Onduidelijk is daarom welk deel van het verhard oppervlak moet worden afgekoppeld. In het stroomgebied Vecht-Zwarte Water is circa 10.000 hectare verhard oppervlak aangesloten op een gemengd stelsel. Stel dat 50% moet worden afgekoppeld tegen een bedrag van 0,25 miljoen euro per hectare, dan bedragen de kosten 1.250 miljoen euro.

Voordelen van afkoppelen zijn dat RWZI's beter gaan functioneren en minder ingrijpend behoeven te worden aangepast om kwaliteitsdoelstellingen te halen. Ook is er een besparing op de beheer- en onderhoudskosten voor de riolering.

Omdat inzicht in de aard en omvang van de grondwateroverlast nog ontbreekt, is ook voor de kosten van de aanpak van grondwateroverlast een ruwe schatting gemaakt. Stel dat circa 5% van het stedelijk gebied een te hoge grondwaterstand kent, dan gaat het om circa 2.000

hectare. Uitgaande van 20 woningen per hectare en een bedrag van 2.500 euro per woning, bedragen de kosten om de grondwateroverlast aan te pakken 100 miljoen euro.

Wie

Gemeenten in samenwerking met waterschappen.

Waar

Het hele stroomgebied.

Wanneer

In de periode 2003 - 2004 de omvang van de problematiek in beeld brengen, inclusief normering.

In periode 2005 - 2006 het maatregelenprogramma opstellen en prioriteren.

Vanaf 2007 het maatregelenprogramma uitvoeren.

Of deze doelstellingen gehaald worden, is afhankelijk van de beschikbare middelen.

Maatregel 5: onderzoek

Wat

Er zijn bij het formuleren van het beleid nog veel open vragen. Er is dan ook onderzoek noodzakelijk naar kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van het watersysteem. De belangrijkste onderwerpen waarnaar onderzoek gedaan moet worden zijn:

Kwantiteit

- de samenhang tussen het hoofdsysteem en het regionale systeem in extreem natte omstandigheden. Hieruit kunnen hoogwaterscenario's worden afgeleid.
- de risico's op wateroverlast vanuit het oppervlaktewater in relatie met de normering. In het verlengde hiervan moet onderzoek gedaan worden naar de behoefte aan ruimte voor 'vasthouden-bergen-afvoeren' en de mogelijke locaties. Begrenzing van het risicogebied en de omvang van de gestuurde berging spelen hierbij een belangrijke rol
- de problematiek van stedelijke wateroverlast vanuit de riolering en het grondwater in relatie tot de te nemen maatregelen
- het maken van afspraken op 'blauwe knooppunten'
- een op te stellen calamiteitenplan voor het stroomgebied; ook de inzet van noodbergingsgebieden wordt hierbij betrokken.

Kwaliteit

- de gevolgen voor de waterkwaliteit van meer 'vasthouden' en meer 'bergen'
- de gevolgen voor de waterkwaliteit door het ontstaan van meer extreme droge en natte situaties.

Waarom

Kwantiteit

Het waterbeleid van WB21 en de hierop gebaseerde maatregelen moeten onderbouwd worden met concrete en exacte gegevens. Verdergaande onderzoeken die het hele stroomgebied omvatten, zijn daartoe noodzakelijk. Ook zijn niet-stationaire modelstudies van het oppervlaktewater vereist om laag- en hoogwatersituaties door te kunnen rekenen. De uitkomsten van de modelstudies dienen te worden uitgewerkt in een 'beslissingsondersteunend instrument'. De effecten van maatregelen die op verschillende plekken in het stroomgebied worden genomen, kunnen hiermee in samenhang worden bekeken.

Kwaliteit

De grondwaterstand zal stijgen door het vasthouden van meer water. Dit leidt tot ander uitspoelgedrag en tot mobilisatie van nutriënten, zware metalen en bestrijdingsmiddelen. Onderzoek moet duidelijk maken hoe groot de effecten zijn.

Het tijdelijk onder water zetten van gronden (bergen) veroorzaakt een interactie tussen bodem en water. In verband met discussies over eventuele schades zal er inzicht moeten zijn in het effect van deze interactie op de bodem.

Welke wijze

De onderzoeken worden deels geïntegreerd in bestaande onderzoeksprogramma's, daarnaast worden nieuwe onderzoeken gestart. Waar het onderzoek ook van belang is voor andere stroomgebieden wordt geprobeerd het onderzoek te laten uitvoeren door landelijk opererende instituten, zoals de Stichting toegepast onderzoek waterbeheer (Stowa). Dit is met name aan de orde bij de waterkwaliteitsaspecten

Waarmee

De onderzoeken zullen deels in bestaande onderzoeksprogramma's worden geïntegreerd. De kosten voor het extra onderzoek worden voorlopig geraamd op 2 miljoen euro voor de komende vier jaar (1 miljoen voor kwantiteit en 1 miljoen voor kwaliteit).

Wie

Het onderzoeksprogramma wordt gerealiseerd door een gezamenlijk in te stellen projectorganisatie van provincies (trekker), waterschappen, gemeenten en Rijkswaterstaat. Het projectbureau schakelt onderzoeksbureaus en onderzoeksinstituten in voor de uitvoering.

Waar

Het onderzoek heeft betrekking op het hele stroomgebied Vecht-Zwarte Water. Gedeelten van het onderzoek kunnen ook van toepassing zijn op andere stroomgebieden. In voorkomende gevallen wordt gestreefd naar samenwerking met de betreffende organisaties..

Wanneer

Onderzoek is een continue proces. Het extra onderzoek zal zich echter concentreren in de periode 2002-2005.

Maatregel 6: communicatie

Wat

Aan burgers en ingelanden moet duidelijk gemaakt worden welke problemen er spelen op het gebied van het waterbeheer. Ook moet worden uitgelegd welke oplossingen er worden voorgesteld en welke offers dit vraagt.

Waarom

Er moeten de komende jaren ingrijpende maatregelen genomen worden om het watersysteem op orde te brengen. Van burgers en ingelanden worden financiële offers gevraagd. Ook zullen sommige maatregelen burgers en ingelanden beperken in de vrijheid van handelen. Dit soort maatregelen zal alleen geaccepteerd worden als het belang ervan duidelijk is.

Welke wijze

Hoe de communicatie met burgers en ingelanden zal plaatsvinden, welke middelen hierbij worden ingezet en in welke periode dient nog nader ingevuld te worden door de werkgroep communicatie.